

ASPECTE ALE SOCIETĂȚII ROMÂNEȘTI REFLECTATE ÎN PUBLICISTICA LUI OCTAVIAN GOGA

PETRE DIN

petre_din@yahoo.com

Liceul Teoretic „Gheorghe Lazăr” – Avrig

ASPECTS OF THE ROMANIAN SOCIETY REFLECTED IN THE PUBLISHING OF OCTAVIAN GOGA

ABSTRACT

Octavian Goga's personality can not be seen in its entirety without knowing his articles, his publishing work. Through the socio-political and cultural discussed topics, through the emotional force emanating from his views, Goga's publishing work is situated, in axiological terms, at the same level with that one of Mihai Eminescu. In his articles Goga is dominated by the conviction that the achievement of the national idea will lead to the institutional, economic and cultural strengthening of Romania. The realities of the new Romanian state imposed the removal of abuses and injustices, of demagoguery, of the racket profiteering and the imposing of a new table of moral and spiritual values.

After the Union of 1918, the destiny gradually directed the poet in the train of political life. The criticisms are directed against the National Liberal Party and the National Peasant Party, Iuliu Maniu being a favorite target of many of Goga's articles. With the same determination, he rejects the views that placed him on antisemitic and xenophobic positions and which credited him as being a pleader of the Italian fascism. In the same virulent manner, Octavian Goga criticised the grasp of the communist ideology in the Romanian publishing space and honestly informed his readers about the dangers of this ideology.

Keywords: Octavian Goga, Iuliu Maniu, of abuses, injustices, of demagoguery.

Activitatea publicistică începută la ziarul *Tribuna* din Sibiu și continuată la revista *Luceafărul*, ziarele *Tribuna* și *Românul* de la Arad, *Țara noastră*, *Epoca* și *Viața românească*, reprezintă un teritoriu important al operei lui Goga. Publicistul este un produs spiritual al Transilvaniei de la sfârșitul secolului al XIX-lea, provincie integrată Imperiului Austro-Ungar, cu o clasă mijlocie dezvoltată, cu o viață spirituală ancorată în tradiționalismul și conservatorismul rustic, organic. „Bogăția și diversitatea ritualurilor țărănești, marea producție folclorică, reînnoită

și cultivată mereu, va hrăni cu vigoarea și suplețea ei artistică conștiința a generații întregi de intelectuali”¹.

Concepția romantismului despre misiunea socială și națională a scriitorului, primește un caracter și mai dinamic prin temperamentul intelectualului transilvănean, dar și prin dificultatea contextului istoric. Mesager al răzvrătirii ardeleni, Octavian Goga își păstrează întreaga tonalitate mesianică în publicistica sa politică. Amenințată de secole, existența națională s-a consolidat prin mesianismul transilvănean promovat de ilustrul poet. *„Caracteristică și impresionantă prin energie neșovăitoare a tonului, această convingere mesianică se identifică cu întreaga mișcare de redeșteptare a energiei naționale de la începutul veacului nostru; tonul bardului ardelen este încă și mai apostolic decât cel al profetului bucureștean, ton în care intră și uitare de sine, dar și conștiința fermă de a fi reprezentativ, în care intră mai ales vigoarea și autoritatea crescută din împrejurările excepționale ale locului”*².

Angajarea politică a poetului este un reper important în funcție de care Octavian Goga va realiza judecăți de valoare, fiind vehement cu personalitățile care se pretau la compromisuri politice. Adeziunea la un partid și efortul pentru democratizarea vieții politice devin constante în activitatea publicistică. Sentimentele filohabsburgice nutrite de Ioan Slavici sunt tratate sever de poet³. Activității lui Vasile Mangra, de a adopta programul guvernamental maghiar în anii 1910-1911, i s-a asociat și Ioan Slavici. În această perioadă, Mangra a ajuns deputat în Parlamentul de la Budapesta, de pe pozițiile unei reconcilierii cu primul ministru maghiar István Tisza, cu care a avut relații bune. Acest comportament a fost considerat ca o trădare din partea liderilor transilvăneni, în pofida faptului că Mangra a încercat să-și susțină cu argumente strategia sa politică. Fondatorul *Tribunei* din Sibiu, intransigentul luptător pentru drepturile naționale ale românilor transilvăneni, creatorul lozincii „*soarele neamului românesc la București răsare*”, Ioan Slavici a publicat în ziarul *Telegraful român* un articol în care își precizează aderența la principiile programatice ale lui Vasile Mangra. Reacția lui Goga față de oportunismul lui Slavici este necruțătoare: „*Cine e domnul Slavici, dacă nu cântăreața măiastră, care ne-a legănat tinerețele cu farmecul ei și pe care o*

¹ Mircea Popa, *Octavian Goga între colectivitate și solitudine*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981, p. 6.

² Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. II, București, Editura Minerva, 1981, pp. 16-17.

³ Ioan Slavici, *Închisorile mele*, București, Editura Alfa, 1996, p. 16; Mircea Bălan, *Istoria trădării la români*, Timișoara, Editura Eurostampa, 2002, p. 335; Lucian Boia, „Germanofili”. *Elita intelectuală românească în anii Primului Război Mondial*, București, Editura Humanitas, 2009, p. 62; Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Pitești, 2008, p. 440; Petre Din, *Studii de istorie modernă a României. Mentalități colective și imaginar social*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2013, pp. 154-168.

întîlnim acum la bătrânețe într-o tovărășie dezonorantă, cu glasul spart și cu vraja pierdută, încercând un cântec obscen? Cine e, dacă nu umbra vulgară a unui vis frumos, care e trimisă să ne fure comoara amintirilor curate?

Spunea cu atâta dreptate prietenul meu, că nimeni n-are dreptul să fure frumosul din sufletul nostru și că nu sunt mai mari criminali, decât acei care ne omoară credința. De aceste crime se face vinovat acum d. Ioan Slavici. Stai și judeci. Cum? Va să zică, nu mai este nicio linie de consecvență în sufletul oamenilor noștri, nu se mai găsesc bătrânețe curate în ceata asta mărunță? E un blestem nou, ca bătrânii, înainte de a muri, să-și îngroape cinstea? Și-a batjocorit Mangra părul cărunt, acum trebuie să facem îngropare nouă? Stăm cu inima supusă de jale, ne frământăm de durere și răspundem: trebuie ...

Aceste adevăruri eterne le-a călcat, acum domnul Ioan Slavici, care și-a atins candela conștiinței și trece în tabăra acelor pe care credința obștească a poporului nostru îi socotește de trădători”⁴.

După eșecul campaniei militare din anul 1916 și duritatea păcii de la București, realizarea Marii Unirii a fost un dar pe care istoria îl făcea românilor. Surpriza fericită a actului unirii a determinat ca responsabilitatea pentru pierderile materiale și umane ale războiului să fie identificate nu în erorile echipelor guvernamentale, ci numai în superioritatea copleșitoare a adversarului⁵. Observator fin al mentalităților sociale, poetul constata că România traversează o criză a valorilor morale. Octavian Goga regretă diminuarea profilului moral și degradarea continuă a valorilor tradiționale. În concepția sa, elementele burgheze optează în favoarea politicii cu scopul îmbogățirii rapide și nu ca pe un apostolat capabil să moralizeze viața publică. Politica de obținere a unor avantaje strategice pe termen redus în detrimentul principiilor politice a fost dezavuată cu vehemență de Goga. Convinși de predominanța banului în politică, poetul opune acestui fals criteriu dezideratul meritocrației. Imaginea liderilor politici din Vechiul Regat avea dimensiuni negative în Transilvania: li se imputa oportunismul, corupția și lipsa principiilor etice. „S-ar părea că România Nouă, cu toate vâltorile ei grozave din care a ieșit, s-a transformat peste noapte într-un laborator al aventurierilor, că cinstea și idealul au murit pe câmpul de bătaie și că ce-a rămas în urmă nu e decât masa inertă și șleahta ciocnilor gata să-i facă din cadavre pedestalul bucuriei lor frivole.

Care să fie explicația acestei penibile prăvăliri morale, care e resortul ascuns al unei caste întregi de delincvenți? Fără îndoială războiul a zguduit psihologia omenirii și-a azvârlit un val de cras pozitivism, menit să schimbe pentru

⁴ Octavian Goga, *Pagini publicistice*, Ediție îngrijită, prefată și note de Silvia Urdea, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981, pp. 125-126.

⁵ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999, p. 245.

moment valorile moștenite. O filosofie a clipei, pripită și brutală a luat locul acordului cu eternitatea. Viața scăpată din tranșee se trăiește repede, ca sub umbra veșnicei amenințări și de aceea hedonismul cu toate tranzacțiile de conștiință a ajuns la ordinea zilei. În toate părțile resimte continentul această năvală exasperată spre acaparare materială. În străinătate însă, societatea constituită reacționează cu tărie, echilibrul se păstrează, tradițiile îl restabilesc și ordinea morală se ridică triumfătoare. La noi împotrivirea pare tot mai slabă, mediul ambiant începe să fie el însuși supus și terorizat de biruitoarii păcatului. Vor fi multe motivele dărăpănării: spoiala de civilizație, originea străină a multora, sălbăticia politicianismului. Din această particulară faună a orașelor au răsărit samsarii, atâta lume bine îmbrăcată, care în loc să fie la Văcărești se încurcă între picioarele noastre la colțuri de stradă”⁶.

Activitatea politică a poetului se va concentra după 1918 în direcția combaterii politicii Partidului Național Liberal, perceput ca fiind produsul dorinței de câștig în defavoarea intereselor societății, și a politicii de expectativă a Partidului Național condus de Iuliu Maniu⁷. Doleanța unui guvern compus din oamenii politici ardeleni nu s-a realizat datorită politicii de tergiversare și neasumarea responsabilităților guvernării de către Iuliu Maniu⁸. Pasivitatea acestuia, prudența exagerată în luarea deciziilor, poziționarea partidului din care făcea parte și Goga într-un regionalism fără perspective politice, au condus la plecarea irevocabilă a sa din partid și alăturarea la Partidul Poporului, începând cu anul 1920. Percepția sa era că strategia lui Maniu favoriza principiile bizantine și frivolitatea liberalilor, care nu aveau scrupule în preluarea puterii politice. În aceste condiții, invectivele la adresa liderului Partidului Național Român devin o temă preferată în publicistica gazetărească. „*Demagogia domnilor Vaida-Maniu-Mihalache nu e numai rezultatul unei educații cetățenești greșite sau a unor orientări eronate, ci poate mai mult a unor exigențe cerebrale reduse. În definitiv, ce-i poate determina pe acești oameni la o zvârcolire atât de tenebroasă, cum se pot complăce la adăpostul unor lozinci așa de simpliste și în tovărășii așa de contestabile? Chestiunea mi se pare mai puțin complicată și de-aceea mai primejdioasă. Toată mișcarea lor rezultă din nivelul intelectual care-i povățuiește, ea poartă în mod fatal marca acelei absențe de cerebralitate, care i-a urmărit neconținut în viață. Faceți o trecătoare descindere în producția individuală a celor trei matadori și cântăriți câte carate de inteligență creatoare reprezintă. Cu ce se va duce fiecare din ei în fața posterității, în ziua când zbârnâiala asta goală se va sfârși și pământul își va cere prada lui? V-ați întrebat vreodată ce va purta subțioară domnul Iuliu Maniu în această neplăcută călătorie în eternitate? Ce s-a măcinat, bunăoară la morișca d-lui Vaida sau ce se*

⁶ O. Goga, *op. cit.*, pp. 228-229.

⁷ M. Popa, *op. cit.*, pp. 197-198.

⁸ Fl. Constantiniu, *op. cit.*, p. 304.

găsește în traista d-lui Mihalache? Ca să vă lămurii degrabă, cetii discursurile cu invariabilele reclamații de „dreptate socială” ale popularului șef național-tărănesc, cetii delicatele interviuri ale domnului Vaida sau numeroasele metafore din ale milităriei, cu care tribunul de la Topoloveni își propagă mica lui revoluție. Veți înțelege imediat că demagogia lor nu e atât expresia unei conspirații politice, cât explozia antipatică a unui subsol intelectual”⁹.

Posibilul motiv al demisiei poetului din guvernul condus de Alexandru Vaida-Voevod îl reprezintă divergențele dintre el și liderii ardeleni referitoare la statutul Transilvaniei în cadrul României Mari. La începutul anului 1919, Octavian Goga îi solicită lui Iuliu Maniu clarificarea a două aspecte esențiale pentru noul stat român. Primul aspect se referă la raporturile de putere care se stabilesc între conducătorii politici ardeleni și partidele politice din România. Erodarea autorității partidelor tradiționale și bizantinismul acestora creează un vast orizont de așteptare în jurul liderilor politici transilvăneni și în acest context Goga menționa ca formulele de guvernare propuse de ardeleni să nu genereze decepții la nivelul mentalității colective românești. Celălalt aspect se referă la clarificarea perspectivelor și a mijloacelor de integrare administrativă și politică a Transilvaniei în structurile României Mari. Regionalismul politic promovat de Iuliu Maniu îl determină pe acesta, în ianuarie 1920, să afirme că dizolvarea Consiliului Dirigent nu era oportun la momentul respectiv. Pe acest fundal, Goga combate vehement strategia lui Maniu, menționând că aceasta poate crea incertitudine și derută printre electoratul român¹⁰. Divergențele dintre poet și Iuliu Maniu se amplifică odată cu instalarea guvernului condus de Alexandru Averescu. În noua conjunctură politică Octavian Goga este ministru la Culte și Arte, și i se încredințează răspunderea politică a Ardealului. Din această ipostază și pe baza Decretului-Lege emis de regele Ferdinand la 3 aprilie 1920, poetul acționează ferm pentru desființarea Consiliului Dirigent. Decizia sa a fost direcționată împotriva politicii regionale promovată de Iuliu Maniu și care genera dificultăți procesului de consolidare instituțională, social-economică și politică a României Mari¹¹. Eșecul guvernului lui Vaida, în care poetul a ocupat postul de ministru al Instrucțiunii și al Cultelor, a estompat ipostaza providențială a transilvănenilor în guvernul de la București: „S-a evaporat definitiv toată bruma de prestigiu cu care a venit la București Partidul Național Român”¹².

După realizarea Unirii din 1918, partidul dorea să-și extindă influența în Vechiul Regat. Imaginea negativă a politicianilor de la București și incompatibilitatea dintre Iuliu Maniu și Ion I.C. Brătianu a generat eșecul fuziunii

⁹ O. Goga, *op. cit.*, pp. 248-249.

¹⁰ Ilie Guțan, *Octavian Goga. Răsfrângeri în evantai*, Sibiu, Editura Imago, 2002, pp. 201-202.

¹¹ *Ibidem*, p. 203.

¹² *Ibidem*, p. 202.

cu liberalii. Tentativa lui Maniu s-a soldat însă cu succes în cazul alianței cu Partidul Țărănesc condus de Ion Mihalache și din logica jocului politic a rezultat Partidul Național Țărănesc, creat în anul 1926. Această flexibilitate în stabilirea alianțelor a Partidului Național a fost discreditată de poet ca fiind expresia unei incapacități doctrinare și a unei demagogii politice: „*Partidul național s-a plimbat pe întreaga claviatură a politicii noastre, de la extrema dreaptă pe care o reprezenta partidul liberal până la extrema stângă unde se găsește partidul țărănesc, lăsând la fiecare poartă o propunere de fuziune nu de colaborare. Lumea se întreba cu drept cuvânt: care e doctrina acestui partid, dacă el e gata să se unească azi cu d. Vintilă Brătianu, al cărui program e bine cunoscut, iar mâine cu d. Ion Mihalache, ale cărui convingeri stau tocmai de partea cealaltă (...). Și atunci ce s-a întâmplat? Marfa dusă de prea multe ori în târg a scăzut la preț din zi în zi și ca și cum ar fi încăput pe mâna unor judecători nepricepuți, cari nu știu să joace, capitalul inițial s-a cheltuit, s-a risipit în zadar!*”¹³.

Limbajul vehement al poetului este direcționat și spre Partidul Național Liberal. Realizând o retrospectivă a politicii liberale, Octavian Goga prezenta eșecul activității acestuia, care se manifesta prin acapararea bogățiilor subsolului și lipsa unei politici în favoarea interesului public: „*Urmând lozincile marelui I. Brătianu, epigonii lui le-au strâmtat și n-au mai văzut dincolo de ele. Încălziți de ideea creării unei burghezii cu orice preț, forțând evoluția într-o țară cu relații de viață patriarhală ei au angajat întreg aparatul statului la opera de procreație dificilă a unei clase inventate adhoc, în vreme ce țărănimea, care constituia elementul nostru de baștină, era lăsată în părăsire. S-a dus aici zeci de ani o politică de mici consorții organizate pe deasupra maselor, și, ce e mai rău, pe spinarea lor. Necunoscând psihologia specială a provinciei alipite și neavând o intuiție fericită, conducerea liberală de la început a călcat cu stângul în Ardeal. Ea n-a descins acolo ca să păstreze în conștiința publică strălucirea imaculată a unui vis străvechi, ci s-a coborât la mici calcule de interese prea pozitive care au reușit în foarte scurtă vreme să înlătore o epopee și s-o preschimbe în târguieli de socoteală mărunță. Liberalii – îmi spunea cândva pe bună dreptate un analist obiectiv și crud – n-au venit în Ardeal nici ca stăpâni, nici ca frați, și-au ales postura cea mai rea și cea mai apolitică: de negustori. Caracterizarea e lapidară, dar nu departe de realitate, fiindcă prestigiul armelor românești biruitoare ca și elanul îmbrățișărilor frățești au fost copleșite în curând, se știe, de valul așa ziselor naționalizări, de operații de bancă și alte afaceri prea puțin altruiste*”¹⁴.

Mesianismul, ca o componentă a gândirii sale politice, se reflectă în jurul marilor evenimente istorice, fiind universul de speranțe și de idealitate pe care îl

¹³ M. Popa, *op. cit.*, p. 200.

¹⁴ O. Goga, *Naționalism dezrobitor. Permanența ideii naționale*, studiu introductiv, îngrijire de ediție și note de Constantin Schifirneț, București, Editura Albatros, 1998, pp. 145-146.

implică orice mutație istorică în sensibilitatea românească, mai ales când ea este generată de perioade de așteptări, marcate de drame individuale sau colective. Dimensiunea mesianică a personalității lui Goga se exprimă cel mai adesea prin preocuparea exclusivă pentru destinul Ardealului și critica acerbă a realităților contemporane. Profilul său de fin observator al societății românești sesizează deteriorarea situației materiale a românilor, creșterea numărului falimentelor, sărăcirea treptată a țărânimii, criza morală care imprimă disperare și insecuritate sensibilității colective, instalarea unui spirit de dezagregare generală a administrației și a aparatului funcționăresc și absența coeziunii naționale în fața dificultăților generate de criza economică. În concepția sa, soluția era lichidarea crizei morale a societății, care se insinuează treptat la nivelul mentalității colective românești: *„Cântăriți apoi efectele grozave ale sărăciei din țară, ca să înțelegeți cum ruina materială ține pas cu deficitul moral al societății noastre. Țărănimea e la sapă de lemn, azvârlită în ghearele cămătarilor. După batjocura cu prețul cerealelor a venit prăvălirea prețului pământului. Din toate regiunile se ridică protestarea sumbră a satelor exploatate la urnă și părăsite apoi de potențații zilei. La orașe secătuirea industriei și mizeria funcționarilor au devenit insuportabile. Falimentele se țin lanț, poverile fiscale înspăimântă populația. Pretutindeni un criticism amar și-a făcut loc în suflete, accidente de deznădejde se ivesc, ca în pragul unei perioade de destrămare generală. Din aceste zburcniri de durere individuală s-a încheiat un spirit colectiv bolnăvicios și la țară și la oraș, din care nu lipsesc ura și amenințarea. Cine va mai putea strânge într-un mănunchiu aceste forțe risipite, ca atunci când apărarea națională o va cere în zile de primejdie, azi sau mâine, sau să le electrizeze urmărind o țință și să creeze din ele o puternică unitate morală”*¹⁵.

Viziunea aceasta sumbră exemplifică percepția lucidă a alterării sentimentului național și patriotic, fragilitatea vieții politice românești, a unei guvernări incompetente de către Partidul Național Țărănesc, a inabilității în actul guvernării a lui Iuliu Maniu, devalorizarea treptată a modelului democrației parlamentare și simpatia corpului electoral românesc pentru ideologiile totalitare și colportarea sentimentului de insecuritate la nivelul sensibilității colective. În percepția lui Octavian Goga, pentru toate aceste argumente ale dezagregării coeziunii naționale culpabili sunt Partidul Național Țărănesc și Iuliu Maniu: *„La această derută sufletească și materială se adaugă frivolitatea jocului, politic, pe urma căruia ne-am ales azi cu o reală îndușmănire între provincii. Regionalismul d-lui Iuliu Maniu adus la guvern a dat naștere unei protestări regionale a vechiului Regat, care ia proporții și crește zilnic. Oricine trece cu ochii deschiși prin București și pipăie pulsul conștiinței obștești simte imediat, nu că s-a făcut o răceală împrejurul „fraților de dincolo”, dar că încep ieșirile violente care atâțâ*

¹⁵ *Ibidem*, p. 261.

mulțimea. Azi e subiect de revistă aplaudat frenetic de auditoriul din capitală, guvernantul pofticios și intolerant din ceata dezrobiților de odinioară. Legea administrativă, care a reînviat vechile hotare și a împărțit în șapte părți centrul de greutate al statului deplasat din București, își dă toate silințele să consacre definitiv această dezmembrare anihilantă ...

Acum, într-o atmosferă de zbiciuire nebună a tuturor instinctelor tulburi, se răscolește mulțimea prin mai multe rânduri de alegeri. Milioanele de oameni sunt smulse din zvârcolirea lor surdă și sunt învălmășite pe toată întinderea țării, ca să se agite și mai mult, și din această unanimă dezlănțuire să se dospească revolta ... Nu s-a gândit nimeni din cei sus-puși, oricare ar fi fotoliul lor de mare răspundere, - nu s-a gândit că în tensiunea actuală învolburarea maselor e un rău sfetnic? Știe cineva unde se oprește catastrofa și își dă seama că jacheta d-lui Iuliu Maniu nu ne poate salva din primejdie când s-a pornit judecata cea de pe urmă”¹⁶.

În continuare, poetul realizează o radiografie morală și psihologică a societății românești, sintetizând schimbările care s-au produs în perioada imediat următoare a Primului Război Mondial. În concepția lui Lucian Boia, Primul Război Mondial a favorizat accesul umanității în era democratică, în planul reprezentărilor sociale și al legitimării puterii. Schimbarea și democrația sunt valori care tind să domine mentalitățile¹⁷. În aceeași manieră, Ortega y Gasset admitea existența a trei principii care au influențat destinul omului și i-au modelat profilul socio-cultural: democrația liberală, experimentul științific și industrializarea. Omul rezultat din aceste influențe este tentat să introducă o nouă ordine care nu este conformă cu cea tradițională. Ca urmare a pulverizării mentalităților tradiționale, noul individ se caracterizează prin libera expansiune a aspirațiilor sale vitale și ingratitudea față de tot ceea ce i-a favorizat existența¹⁸. Pornind de la aceste premise, radiografia poetului exprimă cu acuitate noile impulsuri sesizate în mentalul colectiv românesc: „Priviți împrejur și veți vedea că nu mai suntem cei de ieri. Cu deosebire nu, dincolo de spuma ușoară a orașelor, în pătura milioanelor de la țară. Un spirit de independență mișcă rândurile țărănești, o conștiință a propriei valori cu nelipsite nuanțe de exagerare pe alocurea. Mulțimea rurală ni se arată ca după un botez nou de conștiință. Este o elasticitate neobișnuită în porniri, o strălucire mai vie în ochi, o undă de îndrăzneală și un criticism mai ales, care bate la toate porțile. Pretutindeni, până în cel mai îndepărtat cătun, s-a revărsat acest recent fluid nervos, au năvălit întrebările ... Cine suntem? Câți suntem? Ce ni se dă? Cine ne dă? Care-i dreptul nostru? Sunt nenumărate săgețile care au spart marasmul

¹⁶ *Ibidem*, pp. 261-262.

¹⁷ Lucian Boia, *Primul Război Mondial. Controverse, paradoxuri, reprezentări*, București, Editura Humanitas, 2014, p. 107.

¹⁸ Ortega y Gasset, *Revolta maselor*, traducere de Coman Lupu, București, Editura Humanitas, 1994, pp. 82-84.

secular și care se înfig acum în sufletul mulțimii în fiecare clipă. Ca într-un colț de Occident zbuciumat, masele au fost smulse din pasivitatea lor tradițională, ele primesc diverse lozinci pe care le elaborează, uneori cu largă vîltoare de patimi. Consecințele evidente ale acestei transformări pripite de psihologie populară se înregistrează mai grabnic în domeniul politicii militante și produc surprize. Ele nu se limitează aici, dimpotrivă, bat mai adânc și pun în mișcare resorturi mult mai delicate ale mentalității țărănești. Întrebările au coborât până la credința religioasă a satelor noastre, clătînând supremul factor moral al mulțimei, când prin tenebroase porniri mistice, când prin tendințe de raționalism intempestiv”¹⁹.

Alt aspect remarcat de Octavian Goga este disoluția mitului *bunului împărat* la nivelul sensibilității colective a românilor transilvăneni. În concepția lui Claude Lévi-Strauss orice societate exprimă în miturile sale sentimente fundamentale, ca dragostea, ura sau răzburarea, care sunt note comune întregii umanități. Același antropolog de reputație mondială menționa că miturile reprezintă demersuri de a explica fenomene dificil de perceput: astronomice, meteorologice²⁰. Mitul *bunului împărat* s-a născut dintr-un fond preexistent la nivelul sensibilității societății tradiționale românești în secolul al XVIII-lea, atașată unei maniere specifice de valorizare a puterii percepută ca instanță supremă, iar împăratul semnifică pentru ea mandatarul autorității lui Dumnezeu pe pământ. Peste acest fond de gândire tradițională se suprapune propaganda oficială a Curții Vieneze care își propunea să obțină încrederea supușilor români, în vederea conservării păcii și ordinii în imperiu. Prin cultivarea insistentă a propagandei habsburgice s-au configurat sentimente prodinastice care în timp au determinat nașterea mitului *bunului împărat* în Transilvania²¹.

Acest mit a ajuns la apogeu în timpul domniei lui Iosif al II-lea și ulterior a avut o evoluție sinuoasă în secolul al XIX-lea. Revoluția de la 1848 a reprezentat în mentalitatea unui segment al elitei românilor transilvăneni începutul disoluției mitului, iar la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, imaginea suveranului austriac va recepționa tot mai evidente aspecte negative: „*Pentru noi românii, cari tânjim de sute de ani sub sceptorul Habsburgilor, moartea împăratului nu e o noutate. În sufletele noastre el e mort de mult. Credința unui popor de țărani, care învălea într-o aureolă mitică scaunul de domnie, a fost săpată*

¹⁹ O. Goga, *Mustul care fierbe*, Ediție îngrijită, prefată și notă bibliografică de Teodor Vârgolici, București, Editura Scripta, 1992, p. 271.

²⁰ Claude Lévi-Strauss, *Antropologia structurală*, prefată de Ion Aluș, traducere din limba franceză de I. Pecher, București, Editura Politică, 1978, pp. 247-248.

²¹ Pentru sintagma mitul *bunului împărat*, vezi: Toader Nicoară, *Transilvania la începuturile timpurilor moderne (1680-1800). Societate rurală și mentalități colective*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 1997, pp. 339-396; Simona Nicoară, *Mitologiile revoluției pașoptiste românești. Istorie și imaginar*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2003, pp. 209-221.

neconținut de o ingratitudine istorică. Astfel a murit el încetul cu încetul. A murit de pe urma valurilor de sânge de la patruzeci și opt, răsplătite cu cotropirea noastră de către rebelii unguri. A murit zi de zi în Parlamentul de la Budapesta, grație legilor care striveau românismul din Ardeal. Moare, în sfârșit, astăzi în fiecare suflet de român din tranșee, moare în blestemul văduvelor și copiilor din toate satele noastre. S-a îngropat deci o legendă ingrătă. Oricât de multe ar fi jerfele, prin ele se cucerea libertatea definitivă a sufletului unui neam de-o superstiție milenară, de-un balast moral. Tragedia grozavă a dărăpănării de peste munți o simțim ușurată și în fața noastră vedem din nou un mare altar de închinare.

*Împăratul a murit, - Trăiască Regele României Mari”!*²².

Un aspect controversat al publicisticii sale este dedicat condiției și influenței străinilor asupra spațiului românesc. Poetul a combătut viguros penetrarea străinilor care pot genera atrofierea sentimentului național și o diluare a valorilor ancestrale într-o lume românească, posibil cosmopolită. De pe pozițiile ideii naționale, Octavian Goga respingea acuzațiile de xenofobie și antisemitism care sunt formulate la adresa lui. Aceeași atitudine vehementă este profesată și în situația colportării ideilor comuniste prin intermediul unui segment al presei române. În scopul stopării pericolului comunist, poetul propunea compatrioților necesitatea unei ferme mobilizări morale: „De aceea, oricât de mult m-aș „pune rău cu presa”, supărând câteva redacții de la București care-și vor vedea vizați verii și cumnații în aceste rânduri, trebuie să mă asociez din nou la toți care strigă împotriva valului cotropitor de străini rezeșiți asupra noastră. Și din acest punct, ca și în multe altele, exasperarea tineretului nostru este perfect legitimă. Țara, în prima ei perioadă de consolidare, într-o vreme când alături de-o grea criză economică pe urma războiului, resimte și agitația permanentă a unor fricțiuni pricinuite de opera de nivelare a provinciilor care s-au unit, suportă tot mai greu procesul de penetrare străină pe teritoriul ei. De la începutul marelui război și până astăzi România actuală suferă consecințele fatale ale acestui proces. O imigrație continuă o amenință cu schimbarea radicală a raporturilor demografice de ieri de pe cuprinsul ei. Subt ochii noștri ne năpădește zi de zi o populație nouă, pentru care țara noastră nu e o patrie, ci un loc de popas și-un prilej de exploatare. Mult mai rău decât muștele columbace care au invadat câteva județe, ca să se prăpădească la sfârșitul lunii mai, sunt acești inoportuni oaspeți cu sutele lor de mii. Firește, ei venind aici nu se mulțumesc să fie spectatori cu brațele încrucișate. Purtați de instinctul lor cunoscut după afaceri și-au pus în mișcare degrabă aparatul complicat. O mare parte au congestionat orașele supraîncărcate cu populație. A început specula și corupția, ca o avalanșă, pretutindeni. A început o transformare pripită a relațiilor de proprietate. Mi se spune că în orașele de la nord ale

²² O. Goga, *Naționalism dezrobitor*, pp. 145-146.

Ardealului fiecare palmă de pământ e cumpărată de-acești rătăcitori fii ai lui Israel, care peste noapte și-au preschimbat prezența provizorie în cetățenie românească. La țară s-au prelins de-aseenea, discret și sigur, în toate colțurile. Țăranii noștri sunt dezarmați în fața lor și șapte piei se trag zilnic de pe bielele sate copleșite de cârciumi și tot felul de întreprinderi care le secătuiesc. Aceasta este realitatea”²³.

Acest text argumentează ideea că poetul s-a distanțat treptat de valorile democrației în favoarea unor aspirații străine de fostele idealuri și a unor ambiții eminamente personale. Astfel, el ajunge în extrema dreaptă a eșichierului politic și își identifică interesele politice alături de A.C. Cuza și împreună vor crea Partidul Național Creștin, în februarie 1938. În pofida concesiilor ideologiilor de dreapta ale lui Octavian Goga, acesta nu a tolerat tulburările antisemite inițiate de Garda de Fier în februarie 1938 și din ipostaza de prim-ministru a emis un ordin circular către toți prefecții prin care îi amenința cu sancțiuni drastice pe cei care au tolerat aceste manifestări:

„Ordin circular

Către toți prefecții de județ,

Sunt informat că în mai multe părți s-au săvârșit excесе antisemite rămase nesancționate, contribuind la neliniștea din țară. Guvernul care pentru prima oară a pus chestiunea evreiască e hotărât s-o și rezolve pe căile legii. Pentru aceasta are nevoie de o absolută liniște și e convins că orice turburare, ca agresiune, devastări, acte de brutalitate sunt împotriva intereselor guvernului. De aceea vă rog să mențineți o ordine perfectă și vă fac responsabili personal cu întreaga Dv. situație de cele ce se vor petrece de aici înainte.

7. II. 1938

Președintele Consiliului de Miniștri,

Octavian Goga”²⁴.

La finalul acestui studiu am considerat că se impune formularea următoarelor concluzii:

Personalitatea lui Octavian Goga nu poate fi percepută în integralitatea ei fără a cunoaște publicistica sa. Prin tematica socio-politică și culturală dezbătută, prin forța emoțională ce emană din opiniile sale, publicistica lui Goga se situează din punct de vedere axiologic la același nivel cu a lui Mihai Eminescu. În articolele sale Goga este dominat de convingerea că realizarea ideii naționale va determina consolidarea instituțională, economică și culturală a României. Realitățile noului stat românesc impuneau extirparea abuzurilor și a nedreptăților, demagogia și afacerismul veros și impunerea unei noi table de valori morale și spirituale.

²³ O. Goga, *Mustul care fierbe*, pp.291-292.

²⁴ M. Popa, *op. cit.*, p. 212.

După realizarea Unirii de la 1918, destinul l-a direcționat treptat pe poet în angrenajul vieții politice. Criticile sunt îndreptate împotriva Partidului Național Liberal, Partidului Național Țărănesc, Iuliu Maniu fiind o țintă predilectă a multor articole ale sale. Cu aceeași fermitate, el respinge opiniile care îl plasau pe poziții antisemite și xenofobe, și care îl creditau ca fiind un simpatizant al fascismului italian. În aceeași manieră virulentă, Octavian Goga critica penetrarea ideologiei comuniste în spațiul publicisticii românești și își informa onest cititorii asupra pericolului reprezentat de acesta.

Bibliografie:

Mircea BĂLAN, *Istoria trădării la români*, Timișoara, Editura Eurostampa, 2002.

Lucian BOIA, *"Germanofilii". Elita intelectuală românească în anii Primului Război Mondial*, București, Editura Humanitas, 2009.

IDEM, *Primul Război Mondial. Controverse, paradoxuri, reprezentări*, București, Editura Humanitas, 2014.

Florin CONSTANTINIU, *O istorie sinceră a poporului român*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999.

Petre DIN, *Studii de istorie modernă a României. Mentalități colective și imaginar social*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2013.

Octavian GOGA, *Mustul care fierbe*, Ediție îngrijită, prefată și notă bibliografică de Teodor Vârgolici, București, Editura Scripta, 1992.

IDEM, *Naționalism dezrobitor. Permanența ideii naționale*, studiu introductiv, îngrijire de ediție și note de Constantin Schifirneț, București, Editura Albatros, 1998.

IDEM, *Pagini publicistice*, Ediție îngrijită, prefată și note de Silvia Urdea, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981.

Ilie GUȚAN, *Octavian Goga. Răsfrângeri în evantai*, Sibiu, Editura Imago, 2002.

Claude LÉVI-STRAUSS, *Antropologia structurală*, prefată de Ion Aluaș, traducere din limba franceză de I. Pecher, București, Editura Politică, 1978.

Eugen LOVINESCU, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. II, București, Editura Minerva, 1981.

Nicolae MANOLESCU, *Istoria critică a literaturii române*, Pitești, 2008.

Simona NICOARĂ, *Mitologiile revoluției pașoptiste românești. Istorie și imaginar*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2003.

Toader NICOARĂ, *Transilvania la începuturile timpurilor moderne (1680-1800). Societate rurală și mentalități colective*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 1997.

ORTEGA y GASSET, *Revolta maselor*, traducere de Coman Lupu, București, Editura Humanitas, 1994.

Mircea POPA, *Octavian Goga între colectivitate și solitudine*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981.

Ioan SLAVICI, *Închisorile mele*, București, Editura Alfa, 1996.